

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİLERİ İÇİN BİR YAYIN STRATEJİSİ ÖNERİSİ

Haydar Yalçın* - Kemal Yayla**

Öz

Dergi yönetim politikalarının önemi, dijital yayıncılık akımı içinde gün geçtikçe artmaktadır. Çalışmada Web of Science veri tabanına dayalı atıf analizi yardımıyla Tarih ve Arkeoloji alanındaki güncel bilimsel işbirlikleri ve gelişmekte olan konular bibliyometrik analiz yardımıyla ortaya konulmuştur. Analiz sonucunda Tarih ve Arkeoloji alanlarının yayın dinamikleri açısından iki farklı disiplin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bibliyometrik yöntemin önemi ve uygunluğunu ortaya koymak için *Belleten* dergisi örnek vaka olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda yayın dinamikleri ve kaynak kullanım özellikleri açısından diğer disiplinlerden farklı özelliklere sahip olan sosyal ve beşeri bilimlerdeki dergilerin görülebilirlik açısından yapması gerekenler, gibi geleceğe yönelik yeni yayın stratejileri önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bilimsel Yayıncılık, Yayın Stratejisi, Bibliyometri, Tarih, Arkeoloji*

Abstract

A Strategy Proposal for the Journals Published in the Social and Human Sciences

The importance of scholarly journal management policies is increasing day by day in the digital publishing trend. In the study, with the help of the citation analysis based on the Web of Science database, up-to-date scientific collaborations and emerging issues in the field of History and Archeology have been put forward via bibliometric analysis. As a result of the analysis, it is concluded that the fields of History and Archeology have two different disciplines in terms of publication dynamics. The *Belleten* has been studied as a case study in order to demonstrate the relevance and suitability of the bibliometrics. As a result of the study, new publishing strategies have been proposed for the future, such as the necessity of visibility of publications in social and human sciences, which have different characteristics from other disciplines in terms of publication dynamics and resource utilization characteristics.

Keywords: *Scholarly Publication, Publication Strategy, Bibliometrics, History, Archaeology*

* Yrd. Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Bilgi Yönetimi ve Teknolojisi Bölümü, İzmir. E-posta: haydar.yalcin@gmail.com.

** M.A., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uzgörü Çalışma Grubu araştırmacısı, İzmir.

GİRİŞ

Günümüzde bilimsel faaliyetlerin ölçümlenmesine yönelik çabalar, bilimsel araştırmalar için ayrılan kamu kaynaklarının şeffaf ve hesap verilebilir bir biçimde değerlendirilmesine yönelik faaliyetlerin bir politika çerçevesinde ele alınmasına neden olmuştur. Bilimsel nitelikteki görüş ve teorilerin yayılımının belirlenmesinde yaşanan zorluklara ek olarak; ölçümü zor ve genel geçer değerlendirme ölçütleri ile ölçülemeyen çalışmalar, farklı araştırma disiplinlerinde kullanılan yöntemlerin bir arada kullanılması zorunlu hale getirmiştir¹. Küreselleşme, geçmişte yerel nitelikte olan ve ülke ölçeğinde değerlendirilen araştırma alanlarına yönelik bilginin erişimi ve değerlendirilmesi farklı ülkelerdeki uzmanların da dâhil olduğu dinamik bir yapıya büründürmüştür². Bilimsel araştırmaların değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda karşılaşılan güçlüklerin başında fiziki ve akademik anlamda çok geniş bir alana yayılmış çalışmaların derlenmesi gelmektedir. Bu güçlüğü aşabilmek için yapılan çalışmalar, her biri alan uzmanları aracılığıyla niteliksel bir değerlendirmeden geçirmek yerine çalışmada yer alan atıf ve bilimsel iletişim araçları üzerinden değerlendirilmeye çalışılmaktadır³.

İnternet ve Web teknolojilerinin sağlamış olduğu iletişim kolaylığı bilimsel iletişimin de niteliğini değiştirmiştir. Basılı olarak dağıtımı yapılan kitap ve dergiler dijital ortama aktarılarak, farklı iletişim araçları ile erişim sağlanan bir yapıya kavuşmuştur⁴. Dijital ortama geçişle birlikte, bilgi arama ve bilgiye ulaşma davranışları farklı yöntemler ile inceleme yoluna gidilmiştir⁵. Geçmişte öznel değerlendirme metotları ile analiz edilebilen araştırma alanları, atıf analizleri ve bibliyometrik yöntem gibi yeni bilimsel ölçme metotları ile incelenmeye başlamıştır⁶. Yeni analiz yöntemleri değişen bilimsel iletişim yapılarının belirlenmesinin yolunu açmıştır⁷.

Sosyal ve Beşeri Bilimler, yöntem ve bilgiyi kullanma dinamikleri bakımından doğa bilimleri, mühendislik ve tıp alanındaki çalışmalara göre büyük farklılıklar göstermektedir. Doğa bilimleri ve mühendislik disiplini içindeki çalışmalar sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalara göre daha yüksek atıf sayısına ve yoğun atıf ilişkisi ağlarına sahiptir⁸. Sosyal ve Beşeri Bilimler daha çok teorik bilginin ve uzmanlığa dayalı bilimsel

¹ Oppenheim 1997; Susman ve Evered 1978.

² Must 2012.

³ Goodrum vd 2001; Liu, 2003; Zhao 2005.

⁴ Zhao ve Logan 2002.

⁵ Harter ve Park 2000.

⁶ Meho 2007.

⁷ Bernard 2000.

⁸ Frandsen 2009; Kingsley 2008.

değerlendirmelerinin etkin olduğu araştırma disiplinleri olarak görülmektedir⁹. Bu durum hem dijitalleşen bilimsel iletişim yapısına uygun hem de alan dinamikleri ile uyumlu bir bilimsel yayın politikasının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır¹⁰

Yeni yayın kalıpları, web üzerinde yayın yapan sosyal ve beşeri bilimler alanındaki dergilerin de yayın politikalarında değişikliğe gitmelerini bir zorunluluk haline getirmiştir¹¹. Bu bulgular ışığında çalışmanın amacı, Tarih ve Arkeoloji alanlarında yayın yapan dergiler alanın mevcut dinamiklerini, verimli yazar ve kurumlarını belirlemek ve bu verilerden yola çıkarak Türkiye de Tarih ve Arkeoloji alanlarına yönelik yayın yapan bilimsel dergiler için bibliyometrik verilere dayalı bir yayın politikası önerisi sunmaktır. Çalışmanın temelini oluşturan araştırma odağı Tarih ve Arkeoloji alanı birbirinden hangi boyutlarda ayrılmaktadır? Bu temel soruya ek olarak karşılaştırmanın yapıldığı Türkiye özelinde incelenen alana yönelik bilimsel dergi var mıdır? Belirlenen dergi ile alanın genel dinamikleri arasındaki temel farklılıklar nelerdir?

Çalışmamızda Web of Science veri tabanında Tarih ve Arkeoloji disiplinleri altında dizinlenen yayınlar ve vaka çalışması içinde Belleten dergisinin yayınları veri olarak kullanılmıştır. Araştırma stratejisine bağlı olarak Tarih ve Arkeoloji alanlarında 2006-2015 yılında yayımlanmış olan yayınlar bibliyometrik yöntemle analiz edilerek; Belleten gibi beşeri bilimlerde yayın yapan bilimsel dergiler özelinde yayın stratejisi ve politikası önerileri geliştirilmiştir.

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bibliyometrik Analiz yöntemi, temellerini güç yasaları olarak da adlandırılan Bradford, Lotka ve Zipf gibi araştırmacıların kuramlarından alan bir disiplin olarak değerlendirilmektedir¹². Bibliyometri 1950'li yıllardan günümüze uzanan süreçte, özgün bilginin oluşturulması ve uygulamaya dönük nicel yöntemlerin gelişimiyle birlikte birçok araştırma disiplininin değerlendirilmesinde kullanılan bir yöntem olmuştur¹³

Bibliyometrik analiz yöntemi, bilimsel çalışmaların atıf istatistikleri ve literatürün ilişkisel yapılarını analiz ederek; incelenen alanın değişim ve evrimlerini ortaya koymayı hedefleyen bir çabayı esas almaktadır. Bilimsel yayınlar içerik ve atıf bilgisi olarak iki alt bileşene indirildiğinde; atıf

⁹ Hicks 1999.

¹⁰ Haythornthwaite 2002.

¹¹ Hicks 2012.

¹² Brookes 1979; Egghe 1985.

¹³ Norris ve Oppenheim 2007.

analizleri sonucunda ulaşılan istatistiklerin, nicel yönetime dayalı olarak alanın dinamiklerinin tespit edilmesinde kullanılan temel bileşen olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal ve Beşeri bilimlere yönelik bibliyometrik analizlere dayalı araştırmaların sayısı; doğa bilimleri, tıp ve mühendislik alanları ile karşılaştırıldığında daha az olduğu görülmektedir¹⁴ Sosyal ve Beşeri Bilimlerin, ağırlıklı olarak analiz veya gözlem yerine kuram ve kavramsal olguların irdelenmesi temellerine bağlı bir gelişim eğilimi gösterdiği gözlenmektedir. Bu durumun sözü edilen araştırma disiplinlerinin ele aldığı araştırdığı konuların niteliğinden kaynaklandığı söylemek mümkündür¹⁵. Bibliyometrik yöntemle yapılan yayınların sayısını etkileyen bir diğer neden ise Sosyal ve Beşeri Bilimlerde temel kaynakların diğer bir ifade ile temel bilimsel iletişim kanallarının, kitap, mektup, gazete yorumları ve el yazmaları gibi atıf kaynakları açısından süreklilik arz etmeyen dokümanlardan oluşmasıdır. Belirtilen nedenlerden ötürü beşeri bilimler alanına dönük analiz çalışmalarında kullanılan yöntemleri sınırlandırmaktadır¹⁶. Bilimsel yayınları dizinleyen elektronik veri tabanları Sosyal ve Beşeri bilimlerin referans aldığı eserleri diğer alanlara nazaran daha geç dizinlemeye başlamıştır¹⁷. Bunun yanı sıra bu alanlarda gerçekleştirilen yayınlar, bilimsel dergiler yerine kitap veya kitap bölümü şeklinde yayımlanıyor oluşu; bibliyometrik metotların uygulanması zorlaştıran etkenler arasında sayılabilir¹⁸. Sonuç olarak Sosyal ve Beşeri Bilimlere yönelik yayın yapan bilimsel dergilerde yer alan eserlerin meydana getirdiği ağ örüntüsünün diğer araştırma disiplinlerine göre daha zayıf bir biçimde ortaya çıkmasına neden olmaktadır¹⁹.

Bibliyometrik yönetime dayalı analizlerin çeşitliliği, araştırma disiplinlerine göre farklılık göstermektedir. Doğa bilimleri, mühendislik ve tıp gibi alanlar bilimsel bilginin yayılımında akademik dergilerin daha ön planda olduğu araştırma alanlarıdır. Bu alanlardaki yayın yapan dergiler köklü bir atıf endeksi verisine sahiptir. Sosyal bilimler alanında yayın yapan bilimsel dergiler sayı ve yayın bakımından sözü geçen alanların gerisinde olmasına rağmen literatürde Tarih ve Alan araştırmaları²⁰ ve Arkeoloji²¹ gibi araştırma alanlarını yönelik bibliyometrik yöntemleri esas alan çalışmalar gerçekleştirildiği

¹⁴ Finkenstaedt 1990; Hemlin 1996.

¹⁵ Moed vd 2002.

¹⁶ Archambault vd 2006; Huang ve Chang 2008; Sivertsen ve Larsen 2012.

¹⁷ Feller 2005; Gorraiz vd 2013.

¹⁸ Harzing 2013; Van Leeuwen 2006.

¹⁹ Linmans 2010.

²⁰ Al vd 2010; Hérubel 2006; Kolasa 2011; Must 2012.

²¹ Brughmans 2013; Brughmans 2014; Mimno 2012; Schich ve Coscia 2011; Sosna 2013.

görülmektedir. Bu çalışmalara ait analiz sonuçları ve kullanılan yöntemler bir sonraki bölümde detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Arkeoloji Çalışmaları

Beşeri bilimler yazını içerisinde kullanılan kaynaklar bakımından monografik eserlerin diğer araştırma alanlarında kullanılan makale ve inceleme/eleştiri türü eserlere göre daha çok tercih edildiği görülmektedir²². Bu durum bilimsel dergiler ve makalelere bağlı akademik performans değerlendirmesinin yanlılık içermeyen yöntemler ile gerçekleştirilmesinin önündeki engellerden birisi olarak değerlendirilmektedir. Ancak Arkeolojinin kullandığı teknolojik yöntemlerin artmasıyla birlikte diğer araştırma alanlarına destek veren nitelikte bilgi ürettiği de görülmektedir.

Sosna²³ tarafından yürütülen çalışmada, Çek Cumhuriyetinde yayınlanan arkeoloji dergisi Památky archeologické de yayımlanmış 1856-1953 yılları arasındaki yayınlar incelenmiştir. Rapor, Kısa Rapor, Tarihsel İnceleme, Makale, Eleştiri/İnceleme, Haber, Editöryal Bilgi ve Yorum olmak üzere 8 farklı doküman türü tespit edilmiştir. On yıllık dönemsel değişimlere bağlı olarak doküman türlerinin yayılımına bakıldığında 1934 sonrası dönemde makale ve uzun rapor türündeki eserlerin sayısının diğer doküman türlerine oranla daha hızlı biçimde arttığı rapor edilmiştir. Tespit edilen bir diğer önemli bulgu ise 1918-1944 yılları arasında kitap tanıtma/eleştirilerinin en sık tercih edilen yayın olduğu görülmektedir. Çalışma sonucunda ulaşılan diğer bir bulgu ise Çek arkeoloji kültürünün kısıtlı bir çerçevede ve dış etkileşimlere çok fazla açılmayan bir yapıda olduğu görülmüştür. Bu durumu küçük topluluk ve yerel çalışma konularının dışına çıkamama sorunu olarak da ifade etmek mümkündür.

Mimno²⁴ ise JSTOR tarafından arkeoloji ve klasik filoloji kategorisinde sınıflandırılmış 24 dergi, konu modelleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Konu modelleme, metinlerin istatistiksel olarak birlikte bulunma ve yakınlık durumlarına göre konumlandırılması esasına dayanmaktadır (Blei, 2012). Bu yöntem sayesinde içerik analizi gerçekleştirilmeden yapısal olarak metinlerde işlenen konuların kümelenmesi hedeflenmektedir. Analiz sonucunda incelenen her bir dokümanın ilişkisel yakınlığı Kullback-Leibler İraksama (Divergence) değerine göre karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda Journal of Roman Studies (JRS) en yüksek disiplinler arası çalışmanın bulunduğu dergi olarak değerlendirilirken, American Journal of Archaeology (AJA) ve Hesperia arkeolojiye yönelik çalışmaların en yoğun olarak yer aldığı dergiler olarak

²² Norris ve Oppenheim 2003.

²³ Sosna 2013.

²⁴ Mimno 2012.

belirlenmiştir. Çalışma sonucunda arkeoloji ve tarih gibi anlatının ağırlıkta olduğu alanlarda yayın dili ve incelenen konular bakımından değişimlerin istatistikî modellere bağlı olarak ortaya konulabileceği gösterilmiştir.

Brughmans²⁵ yaptığı bir diğer çalışma ile arkeoloji alanındaki eserlerin atıf ve biçimsel ilişki ağları bakımından yapısı incelenmiştir. Yayın türü ayrımı gözetmeksizin 33456 adet yayın WoS veri tabanından derlenmiştir. Atıf analizleri ve araştırma liderlerinin ağları ile incelenen arkeoloji alanının bilimsel iletişim için yeterli bir atıf ağı örgüsüne 1990 yılı sonrasında eriştiği belirtilmiştir. Ayrıca son on yılda yapılan arkeoloji çalışmaları ile daha eski tarihli arkeoloji çalışmaları arasında atıf sayıları açısından ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Atıf sayısının yayın tarihi güncel tarihten geriye doğru artması beklenirken; güncel tarihli çalışmaların daha çok atıf aldığı görülmektedir. Bu durum akademik iletişim yapısının diğer tüm araştırma alanlarında olduğu gibi Arkeoloji alanında da değişmeye başladığını göstermektedir. Çalışma sonucunda erişilen bir diğer önemli bulgu ise alana yönelik kitapların düzenli olarak atıf aldığı ancak Müze Raporları ve Hükümet Çalışmalarının ise nadiren kullanıldığını göstermektedir. Benzer bulgular Brughmans²⁶'ın arkeoloji alanına yönelik diğer çalışmasında da yazarların atıf ağ örüntülerinin benzerliği vurgulanmıştır.

Schich ve Coscia²⁷ tarafından yürütülen araştırmada, Archäologische Bibliographie arkeoloji veri tabanındaki yayınlar bibliyometri ve atıf analizi yöntemleri ile incelenmiştir. Çalışmada veri seti yayınları yerel, kurum ve araştırma grupları ve küresel ölçekli çalışmalar olmak üzere üç farklı araştırma seviyesinde ele almıştır. Bu çalışmada yer, kişi ve araştırma konuları esas alan anahtar kelime örgüleri oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda arkeoloji alanında eserlerin küresel ölçekte ele alındığında kavramsal haritalar oluşturma açısından istenilen kümelenme performansını vermediğini ancak araştırma grupları ve yerel ölçekli analizler için yeterli olduğunu göstermektedir.

Tarih ve Alan Araştırmaları Çalışmaları

Tarih, toplu yaşamın başladığı ilk günden günümüze tarihsel olayların kronolojik bir sıra ile derlenmesi olarak algılamak tarihin disiplin olarak açıklama gücünü sınırlayıcı bir yaklaşım olacaktır. Tarih olaylar ve kavramlar arasında neden ve sonuç ilişkilerini kuran, sosyal ve ekonomik dinamiklerin birey ve toplum hayatına olan etkisini de ortaya koyan bir bilim dalıdır. İnsan ve toplulukların ilişkilerini temel alan bir bilim dalı olması nedeniyle Tarihin alt

²⁵ Brughmans 2013.

²⁶ Brughmans 2014.

²⁷ Schich ve Coscia 2011.

disiplinlere ayrılması veya sınıflandırılması zor olan bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir²⁸

Hérubel²⁹ tarafından yürütülen çalışmada Tarih disiplininde incelenen konular ve araştırma konuları ISIS dergisindeki 1986-2003 yılları arasındaki yayınlar üzerinde incelenmiştir. Herubel, bu dönem içindeki çalışmaları Eski, Orta Çağ, Rönesans ve Reform, XVII. yy, XVIII. yy, XIX. yy, ve XX. yy olmak üzere 7 grupta incelemiştir. Çalışma kapsamında bibliyometrik yöntem sadece yayın yıllarının ayırımında ve dönemsel geçişlerin tespitinde kullanılırken her bir dönemin içerdiği konular içerik (Content) analizi yöntemiyle sınıflandırılmıştır.

Tarih ve Alan Araştırmaları Çalışmalarında bibliyometriyi etkin bir şekilde kullanımına Al vd.³⁰ tarafından yürütülen çalışma örnek gösterilebilir. Bu çalışmada *bilig* dergisinde yayınlanmış 100 adet yayın yazar, kurum katkıları açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca atıf analizi ile eserleri oluşturan entelektüel bilgi temeli tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda Gazi, Hacettepe ve Başkent üniversitelerinin en çok katkısı sağlayan kurumlar olduğu görülürken, *bilig*'de yayınlanmış eserlerin en çok (%65) kitaplara atıf yaptığı görülmektedir.

Kolasa³¹ tarafından yürütülen çalışmada Polonya Medya Tarihi Atıf İndeksindeki yayınlar analiz edilmiştir. Kolasa, Tarih araştırmalarına yönelik karşılaştırmalı analizinde yayınların yayın dili, atıf sayısı, yüksek atıflı eserlerin kullandıkları kaynak dağılımı gibi bibliyometrik yöntemlerle elde edilen istatistikî değerleri incelemiştir. Çalışma sonucunda ulaşılan en önemli iki bulgunun Tarih alanında 1980'li yılların başından itibaren makale yerine kitap türünde eserlere yönelik bir yayın eğiliminin olduğu görülmektedir. Bir diğer önemli bulgu ise yerel diller ile İngilizce arasında güçlü bir ayrışmanın bulguları ortaya konulmuştur. Bu bulgular ışığında akademik veri tabanlarına yönelik İngilizce ağırlıklı yayın yapılmasının, ele alınan konuların yerellik ve coğrafi olarak konuların çeşitlenmesini engellediği sonucuna ulaşılmıştır.

Must³² tarafından yürütülen çalışmada atıf analizine yönelik çalışmaların avantaj ve dezavantajları incelenmiştir. Sosyal ve Beşeri bilimlerdeki çalışma alanlarının sınırlarının ayırımındaki zorluk nedeniyle karşılaştırma için Tarih ve Arkeoloji her bir alanı temsilen seçilmiştir. Analiz araştırma grupları ve kurumları inceleyen araştırma seviyesinde ülkeler yayın performanslarının karşılaştırmasıyla incelenmiştir. Hindistan, Çin, Rusya, Norveç, Kanada,

²⁸ Hérubel 2006.

²⁹ Hérubel 2006.

³⁰ Al vd 2010.

³¹ Kolasa 2011.

³² Must 2012.

Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye ait Web of Science (Wos) dizinindeki yayınlar seçilmiştir. Bu ülkelerin gerek coğrafi gerekse geleneksel araştırma yaklaşımları açısından alandaki ayrımı sağladığı düşünülmektedir. Çalışma sonucunda Anglo Sakson ülkeler olarak adlandırılan ülkelerin tercih ettikleri doküman türünün jeopolitik tercihlere önem veren Rusya ve Çin'den farklılaştığı görülmektedir. Bu genellemenin haricinde alana yönelik gerek atıf gerekse yazar işbirlikleri açısından farklılıkların tespit edilmediği görülmektedir. Ancak yayın ve atıf sayısı bakımından Tarih ve Arkeoloji alanında Amerika ve İngiltere'nin diğer ülkelere göre yayın sayısı bakımından daha önde olduğu görülmektedir. Bu ülkeleri kıta Avrupa'sında bulunan Fransa ve Almanya takip etmektedir. Elde edilen bir diğer önemli bulgu ise eş yazarlık eğiliminde arkeolojinin tarih alanına göre daha araştırma kapsamı bakımından sınırları belli olan bir atıf eğilimi içinde olduğunu göstermektedir.

YÖNTEM

Yürütülen çalışmada, Tarih ve Arkeoloji alanında yayınlanmış makale türündeki eserler analiz kapsamına alınmıştır. Veri setleri WoS veri tabanında, Web of Science Core Collection™ veri tabanında dizinlenmiş olan yayınlardan elde edilmiştir. Yayın bilgilerine ulaşılabilme için çevrimiçi bir tarama gerçekleştirilmiş ve taramada WoS araştırma kategorilerinden (Web of Science Category) Tarih ve Arkeoloji kategorileri esas alınmıştır. WoS veri tabanı diğer genel amaçlı veri tabanlarından farklı olarak, dizinlenmiş olduğu yayınları kendi sınıflandırma sistemine göre alt araştırma alanlarına göre sınıflandırmaktadır³³. Çalışmanın amaçları doğrultusunda Arkeoloji ve Tarih alanındaki dinamikleri belirlemek için sadece bu alanlarda dizinlenmiş eserlere ulaşım imkânı veren WoS veri tabanı tercih edilmiştir. Karşılaştırma için seçilen stratejik analiz birimi olan Belleten dergisi WoS veritabanında 2009 yılından itibaren dizinlenmeye başlamış olsa da Arkeoloji alanında Türkiye adresli olarak dizinlenen derginin 2006 yılında indekse kabul edildiği görülmüştür. Bu veriler dikkate alınarak alandaki dönemsel değişimleri ortaya koymak ve seçilen veri derleme aralığının bibliyometrik yasalar ile uyumluluğunu sağlayabilmek amacıyla 2006-2015 yılları arasındaki yayınlar analiz kapsamında değerlendirilmiştir. WoS veri tabanı disiplinler arası çalışmaları birden fazla araştırma alanı altında dizinlemektedir³⁴. Tarama sonucunda elde edilen ham veri seti VantagePoint yazılımı ile sınıflandırılmıştır. Kategorik olarak sadece

³³ Aghaei Chadegani vd 2013.

³⁴ Leydesdorff vd 2013.

Tarih ve Arkeoloji alanında dizinlenmiş olan yayınlardan Tarih veri seti için 24457 yayına, Arkeoloji veri seti için 7030 yayına erişilmiştir.

Çalışma kapsamında oluşturulan veri setlerinin niceliksel yapısını akademik dergilerin yayılımı ve etki faktörü bağlamında incelenmesinin yanı sıra içerik özgün içeriğin oluşturduğu yapının dinamiklerini ortaya koymak için veri görselleştirme tekniklerinden de yararlanılmıştır. Bu yöntem sayesinde incelenen veri setinde yer alan çalışmalar sosyal ağ metriklerine bağlı olarak değerlendirilirken; kümeleme algoritmaları sayesinde incelenen veriler ilişkilerine ve benzerliklerine göre gruplanmaktadır³⁵. Belirlenen her bir küme içerdiği konular bakımından bir alt araştırma odağını belirtmektedir. Bu odakların belirlenmesinde Anahtar Kelime Birlikte Bulunma (Keyword Co-Occurrence) Analizi³⁶ ve Eş Atıf Verilen Dergi Analizi³⁷ (Journal Co-Citation) ve WoS veri tabanında dizinlenen dergiler içerisinde bilgi akışını ortaya koyabilmek için ikili yerleşim haritası³⁸ (Dual Overlay Mapping) yöntemi kullanılmıştır.

Tablo.1 Arkeoloji Alanında En Sık Yayın Yapılan İlk 10 Dergi

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	Yıllık Yayın Periyodu
WORLD ARCHAEOLOGY	387	5
ARCHAEOLOGY	361	6
MEDITERRANEAN ARCHAEOLOGY & ARCHAOMETRY	332	3
HISTORICAL ARCHAEOLOGY	303	4
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORICAL ARCHAEOLOGY	255	4
INTERNATIONAL JOURNAL OF NAUTICAL ARCHAEOLOGY	240	2
JOURNAL OF FIELD ARCHAEOLOGY	235	6
CAMBRIDGE ARCHAEOLOGICAL JOURNAL	226	4
AMERICAN JOURNAL OF ARCHAEOLOGY	205	4
NEAR EASTERN ARCHAEOLOGY	197	4

³⁵ Shibata vd 2008.

³⁶ Jian 2013.

³⁷ Tsay vd 2003.

³⁸ Chen ve Leydesdorff 2014.

BULGULAR

Tarih ve Arkeoloji veri setlerindeki yayınlar yayınlanmış oldukları dergiler, katkı sağlayan kurumlar ve nicel olarak en üretken yazarların belirlenmesine yönelik analize tabi tutulmuştur.

Arkeoloji Araştırmalarına Yönelik Bulgular

Arkeoloji veri seti içerisinde yer alan 7030 adet yayın 77 farklı dergide yayınlanmıştır. Bu dergiler içerisinde en sık yayın yapılan ilk 10 dergi Tablo.1 de görülmektedir.

Tablo.1’de akademik dergilerin dağılımına bakıldığında; ilk 4 derginin birbirine yakın sayıda yayımlandığı görülmektedir. Bu tablodaki en dikkat çekici bulgunun ise INTERNATIONAL JOURNAL OF NAUTICAL ARCHAEOLOGY dergisinin yılda sadece 2 sayı yayınlamasına rağmen en üretken 10 dergi listesine girebilmesidir. Dergilerin yayın sıklıklarına bakıldığında yılda dört sayı olarak tercih edildiği görülmektedir. Arkeoloji veri seti içerisindeki en üretken yazarları belirlemek için yayınlar tam sayım yöntemiyle incelenmiş, 7030 yayın içerisinde toplam 8730 farklı yazar bulunduğu görülmüştür. Bu yazarlar içinde en verimli ilk 10 yazar Tablo.2’de görülmektedir.

Tablo.2 Arkeoloji Alanında En Çok Yayın Yapan İlk 10 Yazar

Yazar	Yayın Sayısı
Patel, Samir S	31
Lobell, Jarretta A	28
Lawler, Andrew	25
Overlaet, Bruno	23
Powell, Eric A	23
Atwood, Roger	16
Curry, Andrew	16
Erlanson, Jon M	16
Polymeris, George S	16
Glascock, Michael D	15

Tablo.2’de görüleceği üzere Arkeoloji alanında yayın yapan araştırmacıların en fazla 31 adet yayına sahip olduğu görülmektedir. Bu yayın sayısının mühendislik ve tıp gibi alanlarda çalışma yapan araştırmacılara göre oldukça düşük bir rakam olduğu sonucuna ulaşılabilir. Veri seti içerisinde bulunan yayınların adres bilgilerine göre en çok yayın yapan üniversiteler Tablo.3’de görülmektedir.

Tablo.3 Arkeoloji Alanında En Çok Yayın Yapan İlk 10 Kurum

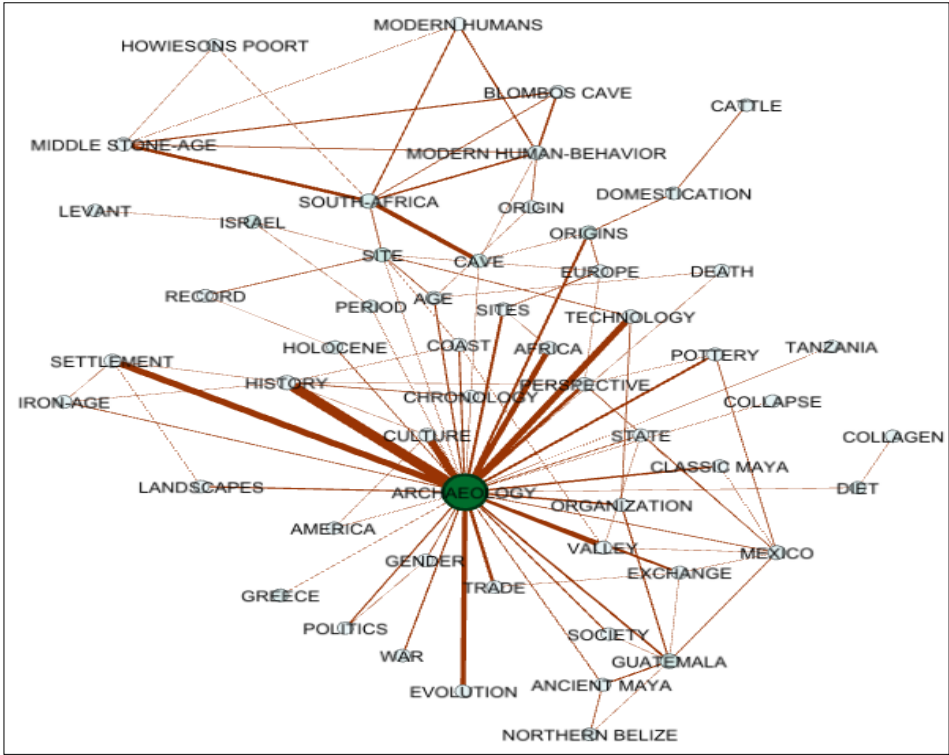
Kurum	Yayın Sayısı
University Colloge of London	144
University of Witwatersrand	133
Cambridge University	95
Hebrew University of Jerusalem	91
Tel Aviv University	74
Oxford University	74
Durham University	70
Cape Town University	65
Leiden University	63
Haifa University	62

Tablo.3’de bulunan kurumlara baktığımızda İngiltere, İsrail ve Güney Afrika’da bulunan kurumların Arkeoloji alanında etkin olduğunu görülürken, Hollanda da bulunan Leiden Üniversitesi’nin bu ülkelerin dışındaki tek kurum olarak listede yer aldığı gözlenmektedir.

Anahtar Kelime Birlikte Bulunma Analizi

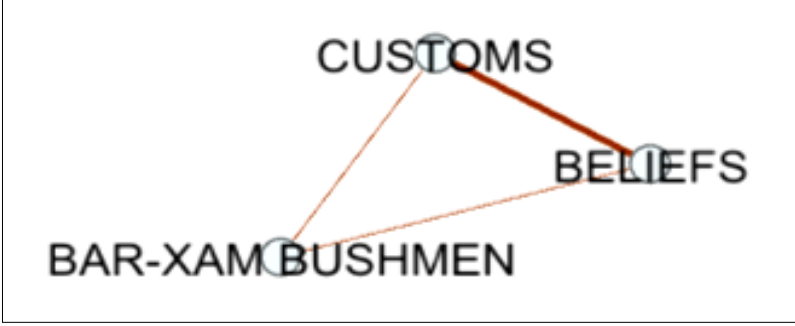
Arkeoloji veri setinde 2006-2015 dönemi içerisinde etkin olan kişi, kurum ve dergilerin belirlenmesi arkeoloji bilimine yönelik çalışmaların nasıl bir işbirliği örgüsü içerisinde hareket ettiği konusunda bir görüş edinmeye yardımcı olsa da alanda incelenen konuların belirlenmesi için Anahtar Kelime Birlikte Bulunma Analizine (Co-word Analysis) ihtiyaç duyulmuştur. Analiz 5 veya daha fazla sayıda birlikte bulunan ve veri tabanı tarafından atanmış kelimelerin oluşturduğu ağ yapısını ortaya koymaktadır. Veri tabanı tarafından

atanan kelimelerin analiz için seçilmesindeki en büyük etken arkeoloji veri seti içerisinde yazar tarafından atanan anahtar kelimelerin çok özel anlamlar içerecek biçimde çeşitlilik göstermesidir. Ancak veri tabanı çalışmayı genel hatları ile ifade eden ve farklılık göstermeyen kontrollü kelime dağarcığına (Thesaurus) yakın bir kelime havuzu içinden oluşturmaktadır. Analiz sonucunda 5 farklı alt araştırma örgüsüne ulaşılmıştır. Şekil.1 de en büyük ilişki örgüsüne sahip çekirdek arkeoloji kavram ağı bulunmaktadır.

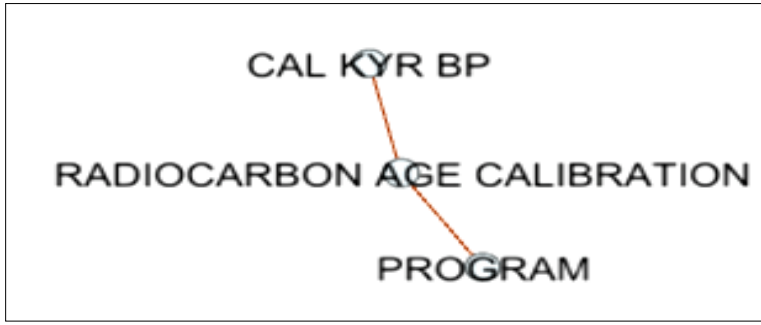

Şekil.1'de Arkeoloji kelimesi ağın merkezinde yer almaktadır. Kavramları birbirine bağlayan çizgilerin kalın veya ince renkte oluşu kavramın birlikte bulunma sıklığını ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Arkeoloji, Evrim, Teknoloji, Tarih, Kültür ve Köken kavramları ile güçlü bir yapı oluşturmaktadır. Bu ağ örgüsü içindeki diğer bir ilişki örüntüsü ise Orta Taş Çağı, Mağara, Güney Afrika ve Modern İnsan kelimeleri arasında bulunmaktadır.

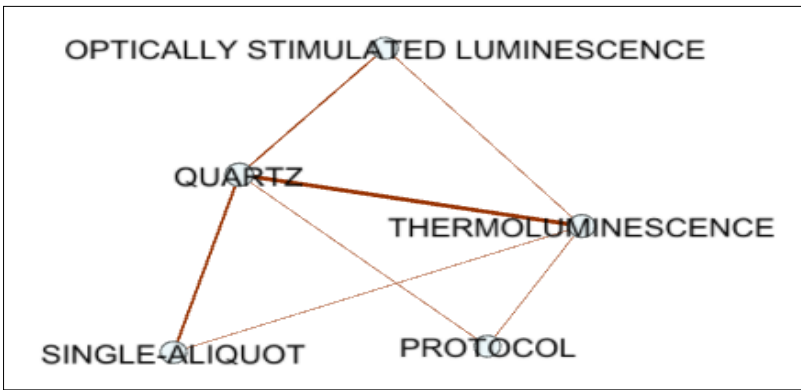
Arkeoloji veri seti içerisinde diğer alt ilişki örgüleri ise sırasıyla Şekil.2, Şekil.3, Şekil.4 ve Şekil.5’de gösterilmiştir.

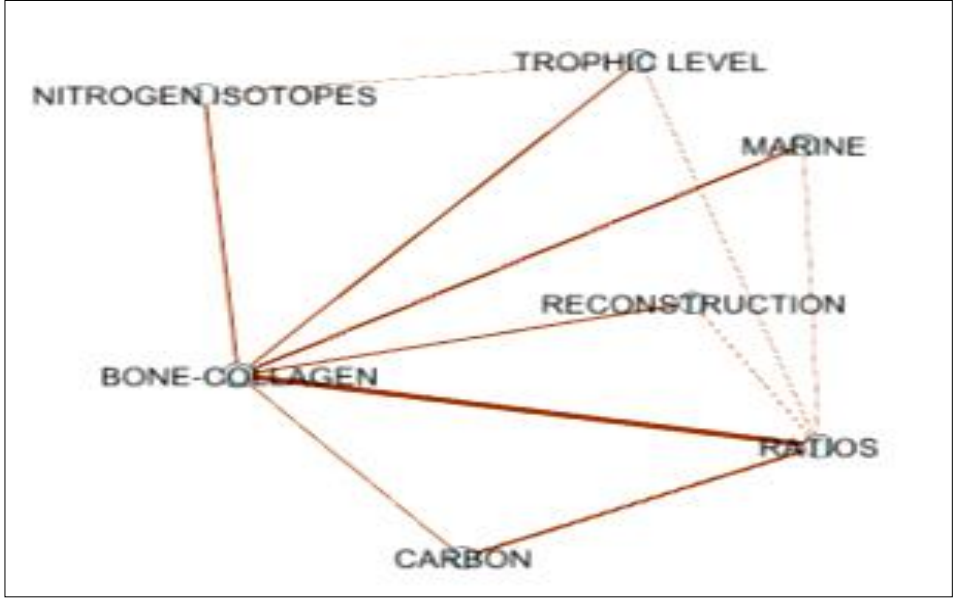
Şekil.2 2. Çevresel Kavram Ağı

Şekil.3 3. Çevresel Kavram Ağı

Şekil.4 4. Çevresel Kavram Ağı

Şekil.5 5. Çevresel Kavram Ağı

Birinci ve en büyük kavram ağına baktığımızda Arkeoloji alanında çalışılan konuların ilişkisel bağlantı açısından Arkeoloji kelimesi etrafında kümелendiği görülmektedir. Diğer çevresel kavram ağlarına baktığımızda 3., 4. ve 5. Çevresel kavram ağlarının arkeoloji disiplininin doğa bilimleri ve mühendislik araştırmaları çalışmaları ile işbirliği yaptığı yaşlandırma yöntemleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. 2. Çevresel kavram ağı ise insan ve toplum yaşamına dair araştırmalar ve Güney Afrika'da bulunan araştırma alanlarıyla çalışmalar ile ilgili olduğu görülmektedir.

Eş Atf Verilen Dergi Analizi

Arkeoloji yazınındaki eserlerin oluşturulması sırasında hangi kaynakların kullandığını belirleyebilmek için eş atf verilen dergi analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz için belirlenen eşik değer her bir yıl aralığı için en sık geçen ilk 100 dergi olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda çalışmalarda en sık başvuru alan ilk 10 dergi Tablo.4'de görülmektedir.

Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergileri İçin Bir Yayın Stratejisi Önerisi

Tablo.4 Arkeoloji Alanında En Çok Eş Atıf Verilen İlk 10 Dergi

Dergi İsmi	Atıf Sayısı
ANTIQUITY	1505
THE JOURNAL OF ARCHAEOLOGICAL SCIENCE	1423
WORLD ARCHAEOLOGY	1317
AMERICAN ANTIQUITY	1215
CURRENT ANTHROPOLOGY	1096
AMERICAN ANTHROPOLOGIST	822
JOURNAL OF ANTHROPOLOGICAL ARCHAEOLOGY	774
SCIENCE	735
JOURNAL OF FIELD ARCHAEOLOGY	691
AMERICAN JOURNAL OF ARCHAEOLOGY	649

Tablo.4’de bulunan dergiler ile Tablo.1’de bulunan en sık yayın yapılan dergiler karşılaştırıldığında WORLD ARCHAEOLOGY, JOURNAL OF FIELD ARCHAEOLOGY ve AMERICAN JOURNAL OF ARCHAEOLOGY dergilerin her iki tablo da yer aldığı görülmektedir.

Tarih Çalışmalarına Yönelik Bulgular

Tarih veri seti içerisinde toplam 24457 adet yayın bulunmaktadır. Bu çalışmalar toplam 240 farklı dergide yer almaktadır. Bu dergiler içerisinde en çok yayın yapılan ilk on dergi Tablo.5’de görülmektedir.

Tablo.5 Tarih Alanında En Sık Yayın Yapılan İlk 10 Dergi

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	Yıllık Yayın Periyodu
WOMENS HISTORY REVIEW	405	6
AMERICAN HISTORY	401	6
HISTORICAL JOURNAL	363	4
PAST & PRESENT	357	4
JOURNAL OF SOCIAL HISTORY	353	4
EUROPEAN REVIEW OF HISTORY-REVUE EUROPEENNE D HISTOIRE	322	6
HISTORICAL RESEARCH	322	4
JOURNAL OF CONTEMPORARY HISTORY	307	4
JOURNAL OF AMERICAN HISTORY	306	4
Journal of Imperial and Commonwealth History	300	5

Tablo.5’de yer alan dergiler yayın sayıları bakımından birbirine yakın frekans değerleri içermeleri nedeniyle en yüksek yayın yapan ilk 10 derginin ilk iki dergi haricinde yayın sayıları birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir. İkinci sırada yer alan AMERICAN HISTORY dergisi genel nitelikli bir tarih dergisi olarak değerlendirilirken; diğer dergilerin daha çok özelleşmiş bir akademik araştırma konusuna yönelik yayınlara odaklandığını söylemek mümkündür.

Tarih veri seti içerisinde bu dergilerde yayın yapan en üretken yazarları belirlemek amacıyla tam sayım yöntemiyle yazar dağılımı incelenmiş, toplam 20365 farklı araştırmacının alana katkı sağladığı görülmüştür. Alandaki en üretken araştırmacılar Tablo.6’da görülmektedir.

Tablo.6 Tarih Alanında En Çok Yayın Yapan İlk 10 Yazar

Yazar	Yayın Sayısı
Carlson, Peter	35
Silva, Rachel	22
Brookhiser, Richard	21
Breeze, Andrew	18
Wills, Eric	18
Dowling, Claudia Glenn	17
McNamara, Elizabeth	17
Sani, Roberto	16
Purdum, Gwendolyn	14
Hughes, James	13

Tablo.6 ‘da Tarih alanında çalışan yazarlar ile Tablo.2’de Arkeoloji alanında çalışan yazarların yayın sayıları karşılaştırıldığında birbirine yakın sayıda çalışma yaptıklarını söylemek mümkündür. Bu açıdan değerlendirildiğinde her iki disiplin içinde üretim performansı nicel değerler açısından benzerdir. Tarih yazınına niceliksel değerler bakımından en fazla katkıyı sağlayan kurumlar ise Tablo.7’de gösterilmektedir.

Tablo.7 Tarih Alanında En Çok Yayın Yapan İlk 10 Kurum

Kurum	Yayın Sayısı
London University	289
Cambridge University	224
Harvard University	191
Kings Collage of London	174
Oxford University	173
Manchester University	156
York University	155
North Carolina University	149
Yale University	141
University Collage of London	135

Tablo.7’de En çok yayın yapan kurumlar içerisinde Tablo.3’de yer alan kurumlar açısından benzer olan kurumların University Colloge London ve Univ Oxford olduğu görülmektedir. Tarih ve Arkeoloji alanında yayın yapan kurumları buldukları ülkeler açısından değerlendirdiğimizde İngiltere’nin her iki alanda da etkin kurumlara sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelime Birlikte Bulunma Analizi

Tarih veri seti içindeki yayınlara WoS veri tabanı tarafından atanmış olan anahtar kelimelerin birlikte bulunma durumlarına göre oluşturdukları ilişki ağı Şekil.6’da görülmektedir. Tarih veri seti içerisinde ilişki ağı oluşturulurken Arkeoloji veri setinde olduğu gibi en az 5 ve daha fazla sayıda birlikte bulunma durumu eşik değer olarak belirlenmiştir.

Tarih kelimesi Şekil.6’da görülen kavram ağının merkezinde bulunmaktadır. Diğer öne çıkan kavramlar Politika, Kadınlar, İngiltere ve İmparatorluk kelimeleridir. Tarih anahtar kelime kavram haritası belirlenen eşik değerler bakımından tek bir çekirdek kavram haritası oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Arkeoloji kavram haritasının incelenen konular bakımından daha fazla alt araştırma odağına sahip olduğu yorumu yapılmaktadır.

THE ECONOMIC HISTORY REVIEW	850
JOURNAL OF CONTEMPORARY HISTORY	768
HISTORY AND THEORY	665

Tablo.8’de yer alan PAST & PRESENT ve JOURNAL OF CONTEMPORARY HISTORY dergileri aynı zamanda Tarih alanında en çok yayın yapılan dergiler listesinde de yer almaktadır.

STRATEJİK ARAŞTIRMA BİRİMİ: BELLETEN

Tarih ve Arkeoloji alanında Türkiye de yayın yapan dergilerin karşılaştırılması için WoS veri tabanında dizinlenen Türkiye adresli dergiler incelenmiştir³⁹. Sosyal ve Beşeri bilimler alanında dizinlenen dergiler Tablo.9 da belirtilmiştir.

Tablo.9 WoS Dizinlenen Türkiye Adresli Dergiler

Dergi İsmi	Web of Science Kategorisi	İndekse Giriş Tarihi	Dizin Yayın Sayısı
Bilig	Alan Çalışmaları	2008	432
Osmanlı Araştırmaları- The Journal of Ottoman Studies	Asya Araştırmaları ve Tarih	2011	238
OLBA	Arkeoloji	2008	111
Adalya	Arkeoloji	2006	202
Milli Folklor	Folklor	2007	709
Belleten	Tarih ve Arkeoloji	2009	279

Tablo.9 da görüleceği üzere dizinde yer alan en eski derginin Adalya dergisi olduğu görülmektedir. Tarih ve Arkeoloji alanında dizinlenen tek dergi Belleten dergisidir. Bu nedenle kavram ve yayın politikası bakımından tutarlı bir karşılaştırma yapabilmek için analiz birimi olarak Belleten dergisi seçilmiştir. Arkeoloji ve Tarih alanına yönelik çalışmaların genel dinamikleriyle karşılaştırma yapmak için veri seti analiz birimi olan Belleten dergisinin dizinlenme başlangıcı olan 2009 yılı esas alınarak oluşturulmuştur. Veri setinde 2009-2015 döneminde yayınlanmış 225 adet makale türünde eser yer

³⁹http://ulakbim.tubitak.gov.tr/sites/images/Ulakbim/wos_turkce_dergiler_aralik_2014.pdf

almaktadır. Veri setinde yer alan araştırmacılar yaptıkları yayın sayısı bakımından ele alındığında en verimli ilk on yazar Tablo.10'da yer almaktadır.

Tablo.10 Belleten Dergisinde En Çok Yayın Yapan İlk 10 Yazar

Yazar	Yayın Sayısı
Gölen, Zafer	5
Arslantas, Nuh	3
Özlu, Zeynel	3
Sonyel, Salahi R	3
Aciduman, Ahmet	2
Arda, Berna	2
Aydin, Mithat	2
Benter, Mathias	2
Beyazit, Yasemin	2
Ciftci, Cafer	2

Tablo.9'da yer alan en verimli araştırmacılar listesinde Zafer Gölen 5 çalışmayla ilk sırada yer almaktadır. Liste de yer alan diğer araştırmacılardan Nuh Arslantaş, Zeynel Özlü ve Salahi R. Sonyel üç eser ile takip ettikleri görülmektedir. Kurumlar açısından verimlilik ölçütüne göre bir değerlendirme yapıldığında en verimli ilk 10 kurum Tablo.11'de yer almaktadır.

Tablo.11 Belleten Dergisinde En Çok Yayın Yapan İlk 10 Kurum

Kurum	Yayın Sayısı
Hacettepe Üniversitesi	12
Ankara Üniversitesi	11
Erciyes Üniversitesi	7
Dumlupınar Üniversitesi	6
İstanbul Üniversitesi	6
Pamukkale Üniversitesi	6
Ege Üniversitesi	5
Gazi Üniversitesi	5
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	5
Akdeniz Üniversitesi	4

Tablo.10'da görüldüğü üzere Belleten dergisinde yer alan yayınlar içerisinde en verimli kurum Hacettepe Üniversitesidir. Onu sırasıyla Ankara, Erciyes ve Dumlupınar Üniversiteleri takip etmektedir. Listede yer alan üniversitelerin tümünde hem Arkeoloji hem Tarih bölümü bulunmaktadır. Belleten veri seti içerisinde en sık kullanılan akademik dergi türündeki

kaynakları tespiti için Dergi Eş Atıf Analizi yöntemiyle çalışmalar değerlendirilmiştir. Tablo.12’de en sık eş atıf verilen ilk on dergi görülmektedir.

Tablo.12 Belleten Dergisinde En Çok Eş Atıf Verilen İlk 10 Dergi

Dergi İsmi	Yayın Sayısı	Yıllık Yayın Periyodu
BELLETEN	66	3
VAKIFLAR DERGİSİ	16	2
INTERNATIONAL JOURNAL OF MIDDLE EAST STUDIES	16	4
AMERİCAN JOURNAL OF ARCHAEOLOGY	11	4
TURK DUNYASI ARASTIRMALARI	10	4
TARİH DERGİSİ	10	2
TARİH ARAŞTIRMALARI	10	2
J ECON SOC HIST ORIE	10	5
TURCICA	9	1
OSMANLI ARAŞTIRMALARI	9	2

Tablo.12 incelendiğinde Belleten’in en çok başvurulan akademik dergi olduğu görülmektedir. Belletenin yoğun bir biçimde kullanılması derginin odak noktasında kendi yayın politikası ile örtüşen bir kaynak kullanma stratejisinin takip edildiği şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra AMERICAN JOURNAL OF ARCHAEOLOGY ise arkeolojiye yönelik yayın yapan tek dergi olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Belleten hem Tarih hem de Arkeoloji araştırmalarına yönelik akademik dergileri kullandığı görülmektedir.

İkili Yerleşim Haritası

İkili Yerleşim haritası, 2011 yılı Journal Citation Report (JCR) verilerine göre WoS veri tabanında dizinlenen dergilerden oluşturulmuş bir veri görselleştirme şablonudur. Bilgi akışının dergiler ölçeğinde görselleştirilmesi için veri setindeki yayınların dergileri atıf veren dergiler haritasında, kaynakça bölümündeki yayınların dergileri ise atıf alan dergiler haritasında yer almaktadır. JCR veri setindeki tüm dergiler grup tanımlama algoritmalarından Blondel Algoritmasına⁴⁰ göre analiz edilmiş ve atıf veren harita grubunda 10 araştırma alanı belirlenmiştir. Atıf alan dergiler haritasında ise 18 farklı

⁴⁰ Blondel vd 2008.

kümenin ECONOMICS, POLITICAL ECONOMICS kümesi olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Tarih veri seti içerisindeki çalışmaların 18 numaralı küme olan HISTORY, PHILOSOPHY, RECORDS kümesi olan ilişkisi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kuramadığı görülmektedir. Tarih araştırmalarının diğer araştırma alanlarında yer alan dergilerle az da olsa etkileşiminde bahsetmek mümkündür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal bilimlerde gerçekleştirilen araştırmaların yerel konulara yoğunlaşması, çalışmaların yayınlandığı ülkenin dilinde yayımlanması ve veri tabanlarında bu konu alanlarında dizinlenen kaynakların bu dizinlere girmeyen kaynaklara oranla sınırlı sayıda olması, alanın bibliyometrik yöntemler ile değerlendirilmesine yönelik eleştirilerin yapılmasına neden olmaktadır⁴¹. Benzer eleştiri ve yayın dinamiklerinin Beşeri bilimlere yönelik çalışmalar için de olduğu söylenebilir⁴²

Değişen yayın dinamikleri sosyal ve beşeri bilimlere yönelik yayınların erişilebilir hale getirilmesi için ülkeleri bilim politikaları doğrultusunda bilimsel dizinler haricinde yerel dillerde bilimsel dizinler oluşturmaya yönelttiği görülmektedir⁴³. Oluşturulan yeni dizinler ülkelerin ihtiyaç duyduğu yerel bilimsel iletişim ihtiyaçlarının karşılamalarının yanı sıra oluşturduğu birikim ile gelecekte bibliyometrik yöntemlere dayalı analizlerin kolaylaşacağını söylemek mümkündür.

Çalışma kapsamında yürütülen analizler sonucunda Tarih ve Arkeoloji alanındaki yayın dinamiklerine göre; Arkeolojinin Tarih alanına göre daha fazla alt araştırma odağını içerdiği eş kelime analizleri sonucunda görülmektedir. Arkeoloji alt araştırma odaklarına bakıldığında doğa bilimleri, kimya ve fizik temelli analizleri içeren uygulamaların destekleyici bilgi sağlamak için Arkeoloji alanında kendine yer bulduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, antropoloji ve sosyoloji gibi sosyal ve beşeri bilimlerin diğer disiplinlerinde yer alan alt araştırma odaklarının da Arkeoloji alanı içerisinde varlığından söz etmek mümkündür. Tarih alanının ise Arkeoloji alanına göre anahtar kelime analizinde alt araştırma odaklarının olmadığı, yekpare bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ancak anahtar kelimelerin yoğunluğu ve miktarı göz önüne alındığında incelenen konuların ekonomi ve sosyoloji alanında araştırma konuları ile ilişkili kavramlar olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte yayın sayıları açısından Tarih veri setinin Arkeoloji veri setinin 3 katından fazla

⁴¹ Engels vd 2012; Huang ve Chang 2008; Nederhof 2006.

⁴² Hammarfelt 2016.

⁴³ Engels vd 2012; Kolasa 2011.

olması iki alan arasında istatistikî temellere bağılı sağlıklı bir karşılaştırmanın yapılmasına imkân vermemektedir. Öte yandan araştırmacı ve kurumlar ölçeğinde en verimli yazar ve kurumlara bakıldığında İngilizcenin baskın dil olduğu ve Anglo-Sakson kültür ve tarihinin alanda baskın olarak yer aldığı görülmektedir. Arkeoloji alanının bu noktada ülke ölçeğinde Tarih alanından ayrıldığı görülmektedir. İsrail, Yunanistan ve Güney Afrika'nın bu alanda yoğun olarak eser veren ülkeler olduğu belirlenmiştir

Sosyal ve beşeri bilimlerin genel özelliklerini ortaya çıkarmayı hedeflediğimiz çalışmamızda önerilerimizi hem Tarih hem de Arkeoloji alanında dizinlenen bir dergi olarak iki alanın karakteristik özelliklerini belli oranda gösteren Belleten dergisi üzerinden örneklemenin doğru olacağı kanaatindeyiz. Belleten'de en sık ortak atıf alan dergilere bakıldığında hem Tarih hem de Arkeoloji dergilerinin olduğu gözlenmektedir. Ancak Arkeoloji alanında sadece bir derginin atıf alan dergiler içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Belleten veri setinde kullanılan kaynakları Tarih ve Arkeoloji veri setinde yer alan dergilere sık olarak başvurmadığı görülmektedir. Tarih alanının karakteristik bir özelliği olarak özel bir alana veya konuya yönelik akademik dergilerin hem atıf hem de yayın sayısı bakımından ilk sıralarda yer alması Belleten'de de kendini göstermektedir. Belleten dergisinin eş atıf aldığı dergilerin ortak özelliklerine baktığımızda bu dergilerin Osmanlı ve Türk tarihine yönelik akademik dergiler olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda ulaşılan verilerden yola çıkılarak dergilerin yayın politikasında kullanacağı ve öncelik vereceği temaların belirlenmesi sağlanabilir.

Belleten, Tarih ve Arkeoloji veri setlerinde WoS tarafından çalışmalara atanmış anahtar kelimelerin veri setinin %7, %23 ve %46 kısmını kapsamaktadır. Diğer bir deyişle anahtar kelime ataması yapılan çalışma sayısının çalışmaların genelini tanımlamakta yetersiz olduğu görülmektedir. Belleten veri setinin diğer veri setlerine göre oldukça az veri içermesine rağmen anahtar kelimelerin veri setini tanımlamamış olması anahtar kelime seçiminde sistematik bir stratejinin izlenmediğini ortaya koymaktadır. Yapılan incelemede yazarların makalelerine verdikleri anahtar kelimeleri seçerken çok başarılı olmadıkları görülürken bu durumun aynı zamanda belleten dergisinin içeriğini sınıflandırmada da sorun oluşturduğu gözlenmektedir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, dergi yayın kurullarının arama motoru optimizasyonuna benzer anahtar kelime atama sistemine benzer sistemlerden yararlanmasıyla bu sorunun önüne geçilebileceği söylenebilir. Belleten dergisinde yayınlanan makaleler yayın dillerine göre incelendiğinde yalnızca 16 makalenin İngilizce olarak yayımlandığı görülmektedir. Sosyal ve Beşeri Bilimlere yönelik yayın yapan dergiler faaliyet alanları için yaygın diller olan İngilizce (Tarih) veya Almanca

(Arkeoloji) dillerini yayın dillerinde incelemesi ve bunun için yazarların cesaretlendirilmesinin derginin atıf etkisi ve etki faktörünün gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tarih ve Arkeoloji alanında araştırma dinamikleri ve incelenen konular dikkate alındığında araştırma alanlarıyla ilişkili anahtar kelimelerinin önceden ilan edildiği özel sayılara yönelmesi dergilerin gelişim stratejisine katkı sağlayacaktır.

Bütün bu öneriler ışığında akademik dergilerin dönemin getirdiği değişimlere uygun yayın politikası dönüşümlerini yönetmesi bilimsel saygınlık ve etkisini sürdürmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bunlara ek olarak yayın dinamikleri ve kaynak kullanım özellikleri açısından diğer disiplinlerden farklı özelliklere sahip olan sosyal ve beşeri bilimlerdeki dergilerin görülebilirlik açısından olumlu etki sağlayan açık erişim politikasını benimsemesi gerektiği söylenebilir. Diğer bir ifade ile makalelerin web üzerinden herhangi bir aboneliğe ihtiyaç duyulmadan erişime ücretsiz olarak açılması dergi içeriğine herkesin ulaşabilmesini sağlayacağından kullanım oranlarına da olumlu yansıtacaktır.

Özetlemek gerekirse, çalışmamızda kullanılan yöntemde olduğu gibi dergi yayın kurullarının içinde buldukları çevreyi tanımaya çalışması gerekmektedir. Bibliyometri bu bağlamda yayın kurullarına tabiri caizse içinde buldukları ligi ve dinamiklerini yakından takip edebilme fırsatı veren bir yöntem olarak kullanılabilir. Belirli zaman aralıklarında tekrarlanan tanımlayıcı bibliyometrik çalışmalar sayesinde dergi yayın faaliyetlerinde öncelik verilecek konuların belirlenmesi sağlanabilir. Alandaki en verimli yazarların belirlenmesi, özel sayılarda yazı istenecek araştırmacı portföyünün oluşturulmasında kullanılabilmesi gibi konulara göre uzman hakemlerin seçilmesinde kullanılacak listelerin oluşturulmasında da temel sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Al vd 2010 Umut Al, İrem Soydal ve Haydar Yalçın, "Bibliyometrik Özellikleri Açısından Bilig'in Değerlendirilmesi." *Bilig* 55: 1-20
- Archambault vd 2006 Éric Archambault, Étienne Vignola-Gagne, Grégoire Côté, Vincent Larivière ve Yves Gingrasb, "Benchmarking scientific output in the social sciences and humanities: The limits of existing databases." *Scientometrics* 68 (3): 329-342.
- Aghaei Chadegani vd 2013 A. Aghaei Chadegani, H. Salehi, M. M. Yunus, H. Farhadi, M. Fooladi, M.Farhadi, ve N. Ale Ebrahim, A comparison between two main academic literature collections: Web of Science and Scopus databases. *Asian Social Science*, 9 (5), 18-26
- Bernard 2000 G. W Bernard, "History and research assessment exercises." *Oxford Review of Education* 26 (1): 95-106
- Blei 2012 David M. Blei, "Probabilistic topic models." *Communications of the ACM* 55 (4): 77-84
- Blondel vd 2008 Vincent D.Blondel, Jean-Loup Guillaume, Renaud Lambiotte ve Etienne Lefebvre, "Fast unfolding of communities in large networks." *Journal of statistical mechanics: theory and experiment* (10).
- Brookes 1979 Bertram C. Brookes, "The Bradford law: A new calculus for the social sciences?" *Journal of the American Society for Information Science* 30 (4): 233-234.
- Brughmans 2013 Tom Brughmans, "Networks of networks: a citation network analysis of the adoption, use, and adaptation of formal network techniques in archaeology." *Literary and Linguistic Computing* 28 (4): 538-562.
- Brughmans 2014 Tom Brughmans, "The roots and shoots of archaeological network analysis: a citation analysis and review of the archaeological use of formal network methods." *Archaeological Review from Cambridge* 29 (1): 18-41.
- Chen ve Leydesdorff 2014 Chaomei Chen ve Loet Leydesdorff, "Patterns of connections and movements in dual-map overlays: A new method of publication portfolio analysis." *Journal of the Association for Information Science and Technology* 65 (2): 334-351.
- Egghe 1985 Leo Egghe, "Consequences of Lotka's law for the law of Bradford." *Journal of Documentation* 41 (3):173-189.

Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergileri İçin Bir Yayın Stratejisi Önerisi

- Engels vd 2012 Tim C. Engels, E. Truyken L. B. Ossenblok, ve Eric H. J. Spruyt, "Changing publication patterns in the social sciences and humanities, 2000–2009." *Scientometrics* 93 (2): 373-390.
- Feller 2005 Irwin Feller, "Understanding and assessing: Bibliometrics as a method of measuring interdisciplinarity" *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives* 3 (1): 20-23
- Finkenstaedt 1990 Thomas Finkenstaedt, "Measuring research performance in the humanities." *Scientometrics* 19 (5-6):409-417.
- Frandsen 2009 Tove Faber Frandsen, "The integration of open access journals in the scholarly communication system: Three science fields." *Information Processing & Management* 45 (1): 131-141.
- Goodrum vd 2001 Abby A. Goodrum, Katherine W. McCain, Steve Lawrence, ve C. Lee Giles, "Scholarly publishing in the Internet age: a citation analysis of computer science literature." *Information Processing & Management* 37 (5):661-675.
- Gorraiz vd 2013 Juan Gorraiz, Philip J. Purnell ve Wolfgang Glänzel, "Opportunities for and limitations of the Book Citation Index." *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 64 (7): 1388-1398.
- Hammarfelt 2016 Björn Hammarfelt, "Beyond Coverage: Toward a Bibliometrics for the Humanities." In *Research Assessment in the Humanities*, 115-131. Springer.
- Harter ve Park 2000 Stephen P. Harter ve Taemin Kim Park, "Impact of prior electronic publication on manuscript consideration policies of scholarly journals." *Journal of the American Society for Information Science* 51 (10): 940-948.
- Harzing 2013 Anne-Wil Harzing. "Document categories in the ISI Web of Knowledge: Misunderstanding the social sciences?" *Scientometrics* 94 (1): 23-34.
- Haythornthwaite 2002 Caroline Haythornthwaite, "Strong, weak, and latent ties and the impact of new media." *The information society* 18 (5): 385-401.
- Hemlin 1996 Sven Hemlin, "Social studies of the humanities: A case study of research conditions and performance in ancient history and classical archaeology, and English." *Research Evaluation* 6 (1): 53-61
- Hérubel 2006 Jean-Pierre V. M Hérubel, "Clio's View of the History of Science: A Preliminary Bibliometric Appreciation." *Behavioral & Social Sciences Librarian* 24 (2): 69-91.
- Hicks 1999 Diana Hicks, "The difficulty of achieving full coverage of international social science literature and the bibliometric consequences." *Scientometrics* 44 (2): 193-215.

- Hicks 2012 Diana Hicks, "One size doesn't fit all: On the co-evolution of national evaluation systems and social science publishing." *Confero: Essays on Education, Philosophy and Politics* 1 (1): 67-90.
- Huang ve Chang 2008 Mu-hsuan Huang ve Yu-wei Chang, "Characteristics of research output in social sciences and humanities: From a research evaluation perspective." *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 59 (11): 1819-1828.
- Jian 2013 Zhao Jian, "Mapping Knowledge Domain-based Study on the Magazine New Technology of Library and Information Service." *Information Research* 4: 014.
- Kingsley 2008 Danny Kingsley. Repositories, research and reporting: the conflict between institutional and disciplinary needs. In *VALA 2008-Libraries, Technology and the Future*: Centre for the Public Awareness of Science Australian National University
- Kolasa 2011 Władysław Marek Kolasa, "Specific character of citations in historiography (using the example of Polish history)." *Scientometrics* 90 (3): 905-923.
- Leydesdorff ve Felt 2012 Loet Leydesdorff ve Ulrike Felt, "Edited volumes, monographs and book chapters in the Book Citation Index (BKCI) and Science Citation Index (SCI, SoSCI, A&HCI)." *Journal of Scientometric Research* 1 (1): 28-34.
- Leydesdorff vd 2013 Loet Leydesdorff, Stephen Carley ve Ismael Rafols, "Global maps of science based on the new Web-of-Science categories." *Scientometrics* 94 (2): 589-593.
- Linmans 2010 A. J. M. Linmans, "Why with bibliometrics the humanities does not need to be the weakest link." *Scientometrics* 83 (2): 337-354
- Liu 2003 Ziming Liu, "Trends in transforming scholarly communication and their implications." *Information processing & management* 39 (6): 889-898.
- Meho 2007 Lokman I. Meho, "The rise and rise of citation analysis." *Physics World* 20 (1): 32-47.
- Mimno 2012 David Mimno, 2012. "Computational historiography: Data mining in a century of classics journals." *Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)* 5 (1): 1556-4673.
- Moed vd 2002 Henk F.Moed, Marc Luwel ve Anton J. Nederhof "Towards research performance in the humanities." *Library trends* 50 (3): 498-520.
- Must 2012 Ülle Must. "Alone or together: examples from history research." *Scientometrics* 91 (2): 527-537.

Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergileri İçin Bir Yayın Stratejisi Önerisi

- Nederhof 2006 Anton J. Nederhof, "Bibliometric monitoring of research performance in the social sciences and the humanities: A review." *Scientometrics* 66 (1): 81-100.
- Norris ve Oppenheim 2003 Michael Norris ve Charles Oppenheim, 2003. "Citation counts and the Research Assessment Exercise V: Archaeology and the 2001 RAE." *Journal of Documentation* 59 (6):709-730.
- Norris ve Oppenheim 2007 Michael Norris ve Charles Oppenheim, "Comparing alternatives to the Web of Science for coverage of the social sciences' literature." *Journal of Informetrics* 1 (2):161-169.
- Oppenheim 1997 Charles Oppenheim, "The correlation between citation counts and the 1992 research assessment exercise ratings for British research in genetics, anatomy and archaeology." *Journal of Documentation* 53 (5): 477-487.
- Schich ve Coscia 2011 Maximillian Schich ve Michele Coscia. 2011. "Exploring co-occurrence on a meso and global level using network analysis and rule mining." Mining and Learning with Graphs, KDD Workshop, San Diego, CA, USA
- Shibata 2008 Naoki Shibata,, Yuya Kajikawa, Yoshiyuki Takeda ve Katsumori Matsushima. "Detecting emerging research fronts based on topological measures in citation networks of scientific publications." *Technovation* 28 (11): 758-775.
- Sivertsen ve Larsen 2012 Gunnar Sivertsen ve Birger Larsen, 2012. "Comprehensive bibliographic coverage of the social sciences and humanities in a citation index: an empirical analysis of the potential." *Scientometrics* 91 (2): 567-575
- Sosna 2013 Daniel Sosna, "For whom the texts toll: styles, discourses, and genres in Czech archaeological community." *Anthropologie* 51 (2): 285-300.
- Susman ve Evered 1978 Gerald I. Susman ve Roger D. Evered, "An assessment of the scientific merits of action research." *Administrative science quarterly*: 582-603.
- Tsay vd 2003 Ming-yueh Tsay, Hong Xu, ve Chia-wen Wu "Journal co-citation analysis of semiconductor literature." *Scientometrics* 57 (1):7-25.
- Van Leeuwen 2006 Thed Van Leeuwen, "The application of bibliometric analyses in the evaluation of social science research. Who benefits from it, and why it is still feasible." *Scientometrics* 66 (1): 133-154
- Zhao 2005 Dangzhi Zhao, "Challenges of scholarly publications on the Web to the evaluation of science—A comparison of author

- visibility on the Web and in print journals." *Information Processing & Management* 41 (6): 1403-1418.
- Zhao ve Logan 2002 Dangzhi Zhao ve Elisabeth Logan, "Citation analysis using scientific publications on the Web as data source: A case study in the XML research area." *Scientometrics* 54 (3): 449-472.